

Landbruksplan for Vevelstad kommune

2006 - 2018

Vedtatt i Vevelstad kommunestyre den 15.06.06, sak PS 038/06.

Innhold

Kapittel 1. INNLEDNING	3
1.1. Bakgrunn	3
1.2. Formål	3
1.3. Organisering	3
Kapittel 2. LANDBRUKET I VEVELSTAD	4
2.1. Ressursgrunnlaget	4
2.1.2. Eiendommer og eiendomsstørrelser	4
2.2. Jordbruket	5
2.2.1. Driftsenheter	5
2.2.2. Utvikling i jordbruket	5
2.2.3. Tilskuddsordninger	6
2.3. Skogbruket	7
2.3.1. Tømmerdrift	7
2.3.2. Skogbruksplaner	7
2.3.3. Skogsveier.	8
2.3.4. Restriksjoner	8
2.4. Reindrift	8
2.5. Utmarksnæringer	9
2.4.1. Elgjakt	9
2.6. Verdiskapning og sysselsetting	10
Kapittel 3. RAMMEBETINGELSER OG VIRKEMIDLER	11
3.1. Nasjonale dokumenter	11
3.2. Regionale dokumenter	12
3.3. Lokale dokumenter	13
3.4. Lover og forskrifter	14
3.5. Økonomiske virkemidler	14

Kapittel 4. UTFORDRINGER, MÅL OG KONKRETE TILTAK.	15
4.1. Arealforvaltning og lovsaksbehandling	15
4.1.1. Arealdisponering	16
4.1.2. Omdisponering og deling i henhold til jord og skoglov	16
4.1.3. Bo – og driveplikt	16
4.1.4. Konesjon	17
4.1.5. Friluftsliv og rekreasjon	17
4.2. Næringsutvikling	18
4.2.1. Tradisjonelt jordbruk	19
4.2.2. Tilleggsnæringer	20
4.2.3. Økologisk landbruk	21
4.2.4. Rekruttering til landbruket	22
4.2.5. Skogbruk	22
4.3. Miljøinnsats i landbruket – Tiltaksstrategier	24
4.3.1. Jordbruk	25
4.3.2. Skogbruk	28

Vedlegg:

1. Ansvarsliste for tiltak beskrevet i landbruksplanen
2. Kildehenvisning

Kapittel 1. INNLEDNING

Kommunen som landbruksmyndighet har ansvar for å ivareta landbrukets interesser i et helhetsperspektiv. Med utgangspunkt i nasjonale mål må kommunen ha egne mål for hvordan landbruket skal videreutvikles med hensyn til jord- og skogressurser, kulturlandskap, forurensing av miljø, biologisk mangfold, friluftsliv og utmarksnæringer. Verdiskapning og sikring av arbeidsplasser er også sentrale elementer.

1.1 Bakgrunn

Landbruksdepartementet og Fylkesmannen oppfordrer kommunene sterkt til å lage landbruksplaner. Det har ikke tidligere vært utarbeidet landbruksplan for Vevelstad kommune, og dette er nå svært ønskelig i forbindelse med at kommunene har overtatt avgjørelsen av en rekke juridiske og økonomiske virkemidler fra staten.

I formannskapsmøte den 25. juni.04 ble det vedtatt at arbeidet med landbruksplan for Vevelstad kommune skulle starte opp. Planen får status som Kommunedelplan Landbruk i henhold til Plan- og bygningsloven.

Det har også vært signalisert fra arbeidsgruppa for landbruksplanen at planen måtte være realistisk for Vevelstad kommune og så detaljert på enkeltpunkter at det ikke er tvil om hva som er ment.

1.2. Formål

Kommunedelplan Landbruk for Vevelstad kommune har som hovedmål:

Hovedmål:

Trygge nåværende landbruk og øke ressursgrunlaget for utvidet aktivitet.

Planen er bygd opp ved å beskrive utfordringer med tilhørende mål og tiltak.

Landbruksplanen har ingen rettsvirkning, men er av retningsgivende karakter.

1.3. Organisering

Planen er utarbeidet av "Arbeidsgruppe for landbruksplanarbeid" Arbeidsgruppa for Landbruksplanen i Vevelstad kommune består av 2 politisk oppnevnte representanter, representant fra landbruksnæringen (Vevelstad Bondelag), representant fra andre næringer og representant fra beitelagene i kommunen. Kommunens administrasjon har sekretærfunksjon.

Bondelaget:	Sigfred Grønbech (leder)
Politisk:	Rita E. Viken
	Thomas Ellingsen
Andre næringer:	Hilde Elise Pedersen
Beitelag:	Odd Bønå (fast representant)
	Gro Kristensen (vara)
Sekretær:	Bjørnar Aarstrand (Administrasjonen)

Formannskapet fungerer som styringsgruppe som arbeidsgruppa for landbruksplanen melder tilbake til.

Landbruksplanen har et perspektiv på 12 år, men rulleres hvert fjerde år. Ved endringer i loven og nye kommunale vedtak vil dette legges ved som vedlegg til planen.

Gjennomføring av planen er avhengig av nasjonale målsettinger, landbruksnæringa selv i samarbeid med Vevelstad kommune og kommunens politikere.

Arbeidsgruppa for Landbruksplanen vil ellers rette en stor takk til 1 og 2 klasse i Vevelstad kommune for fine tegninger til planen.

Kapittel 2: LANDBRUKET I VEVELSTAD

2.1. Ressursgrunnlaget

Utviklingen av landbruksnæringa som hovednæringsvei i kommunen er grunnlagt på mildt kystklima, relativt gode dyrkningsforhold og gode utmarksbeiter.

Alt av den dyrka jorda som høstes i Vevelstad kommune befinner seg under den marine grense på ca. 180 meter over havet. Jorda består hovedsakelig av gammel havbunn, sandjord og leire, som er havavsetninger fra siste del av istiden. Etter 1970 er det også dyrket opp store myrarealer i kommunen, noe som har gitt god avling i år med mye tørke.

Av Vevelstad kommune sitt samlede areal på ca. 530 km² utgjør ca. 477 km² landareal. Jordbruksarealet i Vevelstad kommune ligger i 2004 på 9.622 daa og er fordelt på 6.694 daa dyrka jord og 2928 daa innmarksbeite. Kommunen har gode utmarksbeiter. Etter skogbruksregistreringene i 1991 har kommunen ca 33.000 daa skog. Mye av denne skogen står slik til at det ikke er driftsøkonomisk forsvarlig å ta den ut slik tømmerprisene er i dag. Nesten 22.000 daa skog står på eiendommer som i dag er fraflytta.

Nesten alt av den produktive skogen i Vevelstad kommune er plantet. Vekstvilkårene er best inne i Vistenfjorden hvor også store deler av arealene er foreslått vernet til nasjonalpark. På Hamnøya og Vevelstadlandet tas det meste av skogen ut som ved.

2.1.2. Eiendommer og eiendomsstørrelser

De aller fleste gårdsbruk driver jordbruksproduksjon, kun få gårdsbruk driver kombinasjon mellom jord og skogbruk eller skogbruk som eneste næring. Størrelsen på jordbrukseiendommene i Vevelstad ligger over landsgjennomsnittet. I Vevelstad kommune drives i gjennomsnitt 235 dekar pr. bruk i dag, mot bare 170 dekar på landsbasis. Vevelstad er preget av mange og små eiendommer. Hvor aktive bruk leier jord som en stor del av ressursgrunnlaget for drifta. Eiendommene på Hamnøya og Vevelstadlandet er i hovedsak nesten fri for skog.

Tabell 1. Arealer og eiendommer i 2004

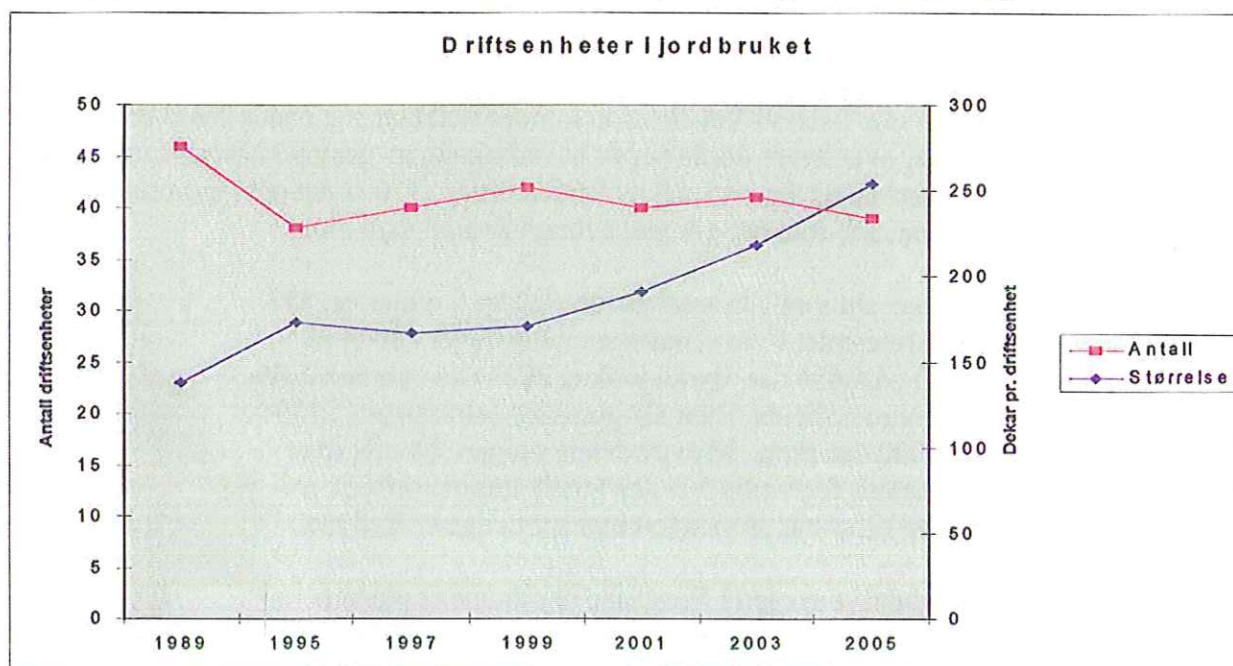
	Dekar	Antall	Gjennomsnittsareal i dekar
Jordbrukseiendommer	9.622	143	67
Driftsenheter (bruk med drift)	9.622	41	235
Skogbrukseiendommer	Ca 33.000	51	647

Kilde: Landbruksregisteret, produksjonstilskudd og skogbruksplaner

2.2. Jordbruket

2.2.1. Driftsenheter

Antall driftsenheter i jordbruket har hatt en svak nedgang de siste 16 år. I følge landbrukstellingene var det 46 foretak som søkte produksjonstilskudd til jordbruksdrift i Vevelstad kommune i 1989, mot 42 i 1999, og i 2005 var det 39 foretak som søkte produksjonstilskudd i jordbruket. Fra 1999 til 2005 er det en nedgang i antall foretak på 7% i Vevelstad kommune, mot 25% i Nordland. Arealet pr. bruk og totalt har gått opp.

Gjennomsnittsarealet har økt fra vel 130 dekar pr. bruk i 1989 til over 220 dekar i dag.

Figur 1. Utvikling av antall og størrelse på driftsenheter i jordbruket i Vevelstad kommune.

I Vevelstad kommune har man registreringer av antall bruk så langt tilbake som år 1567.

År:	1567	1610	1614	1661	1723
Bruk:	16	24	25	38	43

2.2.2. Utvikling i jordbruket

Jordbruksdrifta ble tidligere drevet i kombinasjon med andre næringer slik som skogbruk i inne i Vistenfjord og fiske utenfor Vistenfjorden, men allerede i 1865 viser dyreholdet noe om

viktigheten av jordbruksnæringa. Det ble da registrert: 52 hester, 434 storfe, 871 sauer, 226 gris og 32 geiter.

I dag finner vi de fleste jordbruksforetakene i tilknytning til hvor det er gode muligheter for dyrkingsjord og gode kommunikasjons muligheter. Med unntak av Bønå i Vistenfjorden er alle jordbruksforetakene konsentrert på Vevelstadlandet, Hamnøya og Visthus/Stokka, hvor det er veiforbindelse.

Med unntak av nyoppstartet svinebesettning er det i dag kun produksjon av storfe og småfe i kommunen. Flere av brukene har kombinasjon med sau og storfe.

Tabell 2 viser den utviklinga jordbruket i Vevelstad kommune har hatt de siste 15 årene. Det har vært en økning innenfor alle dyregruppene med unntak av fjørfe de siste 15 åra. Spesielt positive utslag

gjør det for ammekyr og for slaktegrisproduksjonen. Kjøp av statlig melkekvote har veid opp for melkekvote som har blitt solgt i perioden og antallet melkekyr er derfor nesten uforandret på 15 årsperioden.

Tabell 2. utvikling av jordbruket 1989 - 2005

Årstall	1989	1995	1997	1999	2001	2002	2003	2005
Antall gårdsbruk	46	38	40	42	40	41	41	39
Jordbruksareal (daa)	6.350	6.558	6.702	7.202	7.634	7.774	8.922	9.918
Melkekyr	358	401	402	413	414	406	384	380
Ammekyr	-	5	8	2	9	17	18	32
Okser/kviger/kalv	720	745	790	818	811	757	802	822
Vinterfora sau	562	849	729	639	448	509	560	839
Lam	-	1.131	1.007	978	668	665	804	1.101
Amme geiter	-	0	0	5	2	2	3	6
Hester	-	2	6	6	6	11	10	13
Fjørfe (Hons)	202	10	8	44	35	9	37	37
Slaktegris	-	0	0	0	0	1	0	198
Salg av grovfor (kg)	-	216900	234300	406800	643050	2.356750	2.296700	2.037250

Kilde: *Produksjonstilskudd i jordbruket.* www.slf.dep.no

2.2.3. Tilskuddsordninger

Landbrukskontoret forvalter årlig ca. 8,8 millioner kroner av statlige midler til gårdbrukere og skogeiere i Vevelstad.

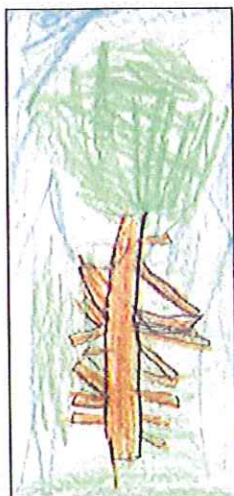
De mest omsøkte ordningene er:

Produksjonstilskudd for husdyr	2.170.000 kr
Areal- og kulturlandskapstillegg	3.020.000 kr
Driftstilskudd i mjølkeproduksjon (Ny ordning fra 2002)	1.521.500 kr
Avløsertilskudd inklusive sykeavløsning, refusjon	1.623.000 kr
Tilskudd til dyr på utmarksbeite	157.000 kr
Kjøttfeproduksjon	3.500 kr
Bevaringsverdige storferaser	1.800 kr
Bygdeutviklingsfondet, tilskudd og rentestøtte. ca.	150.000 kr
Landbrukets kulturlandskap, tilskudd til spes. tiltak	50.000 kr
Tilskudd til skogkultur og skogsveger	45.000 kr
Tilskudd til økologisk drift	50.000 kr
Miljøtilskudd i landbruket i Nordland. (Ny ordning 2005) ca	110.000 kr
Sum	8.901.800 kr

Kilde: Produksjonstilskudd i jordbruket utbetalt februar 2005 og juni 2005, SMIL, miljøtilskudd i Nordland og Innovasjon Norge.

2.3. Skogbruket

2.3.1. Tømmerdrift

Skogsdrift har lange tradisjoner i Vevelstad, og særlig i Vistenfjorden med salg av ved, rundtømmer, lafting og saging av plank.

På 1950 og 60 – tallet ble flere produktive områder i hele Vevelstad kommune tilplantet med gran ved skogreisning prosjekter. Til flere av disse områdene må det bygges skogsvei for å kunne frakte ut trevirke. Det er kun to aktive sagbruk i kommunen. I tillegg finnes det mindre gårdssager og enkelte vedprodusenter i små skala.

2.3.2. Skogbruksplaner

I 1990 – 91 ble det foretatt en skogbruksplanlegging av 51 skogbrukseiendommer i Vevelstad kommune

Tabell 3. Skogressurser i Vevelstad.

Produktivt skogareal	33.326 daa
Kubikknasse, gran	85.624m ³ U.B
Kubikknasse, furu	21.821m ³ U.B.
Kubikknasse, lau	59.544m ³ U.B
Kubikknasse, totalt	166.989m ³ U.B
Kubikknasse, per daa	5.0m ³ U.B

Kilde: Skogbruksplaner 1990 –91.

2.3.3. Skogsveier.

Det er oppført en del skogsveier i Vevelstad kommune både med og uten statlig tilskudd. Tabell 4 beskriver traktorveier som er veiklasse 7 og 8. Vinterveier er ikke tatt med i oversikten.

Tabell 4. Skogsveier i Vevelstad kommune. Listen er ikke uttømmende.

Område	Veien er tilknyttet	Bygd/Vedlikeholdt
Hamnøya, Hamn, Blesåsen	F 112	2002
Vevelstad, Vollan	R 17	2004
Vistneset, Dallia	111	1999
Visten, Innerstranda	Ingen	Ukjent
Visten, Vassenget, Åsen	Ingen	Ukjent
Indre Visten, Aursletta	Ingen	Ukjent
Indre Visten, Lakselva	Ingen	Ukjent
Indre Visten, Sæter	Ingen	1989
Indre Visten, Bønå	Ingen	Ukjent
Visthus, Svartåsen	F 114	Ukjent
Stokkasjøen, Gidskå	F 114	Ukjent
Stokkasjøen, Lissåsen	F 114	Ukjent

Kilde: Landbrukskontoret

2.3.3. Restriksjoner

Vevelstad kommune er med i planer om nye nasjonalparker med utredningen rundt "Lomsdal/Visten nasjonalpark" hvor 75% av alt landareal i kommunen er under utredning for vern. Dette omfatter nesten 90% av skogbruksarealet i kommunen. Nasjonalparken er planlagt vedtatt i 2007, og inntil da er det ikke tillatt å gjøre større inngrep i skogen slik som flatehogst og skogsveibygging. I følge de utredningene som er foretatt på skogbruk av Bioforsk Tjøtta i forbindelse med verneplanen er det kun få områder som er økonomisk drivverdig slik tømmerprisene er i dag.

2.4. Reindrift

Reindriften står i en særstilling blant landbruksnæringene i Vevelstad både når det gjelder arealbruk og organisering. Arealbruken er ekstensiv og man er avhengig av store beiteområder og fri adgang til flytting innenfor og mellom områdene. Lov om Reindrift av 9. juni 1978 omhandler blant annet de rettigheter reindriften har til beite, nødvendige anlegg, ferdsel og opphold, uttak av brensel og trevirke, jakt, fiske og fangst. Loven ble revidert sommeren 1996. En av de viktigste forandringene var styrkning av reindriftsretten innenfor reinbeiteområdene og et skjerpet plankrav.

Administrativt er den offentlige reindriftsforvaltningen styrt fra Reindriftskontoret i Landbruksdepartementet, en sentral reindriftsforvaltning i Alta og lokalkontor med ansvar for ulike regioner. Reindriftsforvaltningen i Nordland har kontor på Fauske.

Beiteområdene krysser kommunegrenser og landegrenser. Ny distriktsinndeling ble vedtatt av Reindriftsstyret 27.04.99. Det foreligger en reinbeitekonvensjon mellom Norge og Sverige (1972) slik at rein fra de to landene kan beite på begge sider av grensen etter nærmere

fastsatte regler. Man har nå startet opp med reforhandlinger av denne avtalen. Gjeldende konvensjon løp ut i 2005.

Vevelstad kommune berøres av et reinbeitedistrikt. Jillen/Njarke reinbeitedistrikt omfatter hele kommunen og nabokommunene Brønnøysund, Grane og Vefsn.

Størrelsen på driftsenheten begrenser seg av vinterbeitene som stort sett er i de lavtliggende delene av kommunen. Vårbeitene/høstbeitene er stort sett konsentrert til skog og lyngområder i Visten. Sommerbeitene er i fjellområdene i Visten. Det har ikke vært store konflikter mellom sauebeite og reinbeite på sommeren slik kommunen kjenner til.

Reindriften skal utøves etter alminnelige regler om utøvelsen av reindrift. Dette er nærmere bestemt i reindriftslovens kapittel V, §§ 19 – 24. Her framgår det hvilke krav som stilles til utøvelsen av reindriften internt og i forhold til andre interesser.

Kalvingsområdene ligger grovt sett i området Kilmarka og sør til kommunegrensa til Brønnøysund samt i indre del av Visten i Laksmarka og Sæterområdet. Trekkveier er vanskelig å beskrive siden reinen stort sett vil trekke der hvor den finner det mulig.

I forbindelse med "Lomsdal/Visten nasjonalpark" som avgjøres innen utgangen av 2006 står reindriften ovenfor en rekke utfordringer i tiden framover. Reineiere gir uttrykk for at turisme og friluftsliv generelt utgjør en alvorlig trussel i mange områder. Ved en framtidig nasjonalpark vil det erfaringsmessig bli en økt strøm av turister til området samt at folk ønsker å utnytte området til rekreasjonsformål, jakt, fiske og fotturer. Dette kan føre til at reinen blir stressa, og det blir vanskeligere å få samlet reinen.

En nasjonalpark vil også føre til restriksjoner for reindriften avhengig av vernebestemmelsene. Ved et strengt vern vil en få en del restriksjoner knyttet til bl.a. bruk av terrenggående kjøretøy på bar mark og andre forhold som berører utøvelsen av reindrift.

2.4. Utmarksnæringer

2.5.1 Elgjakt

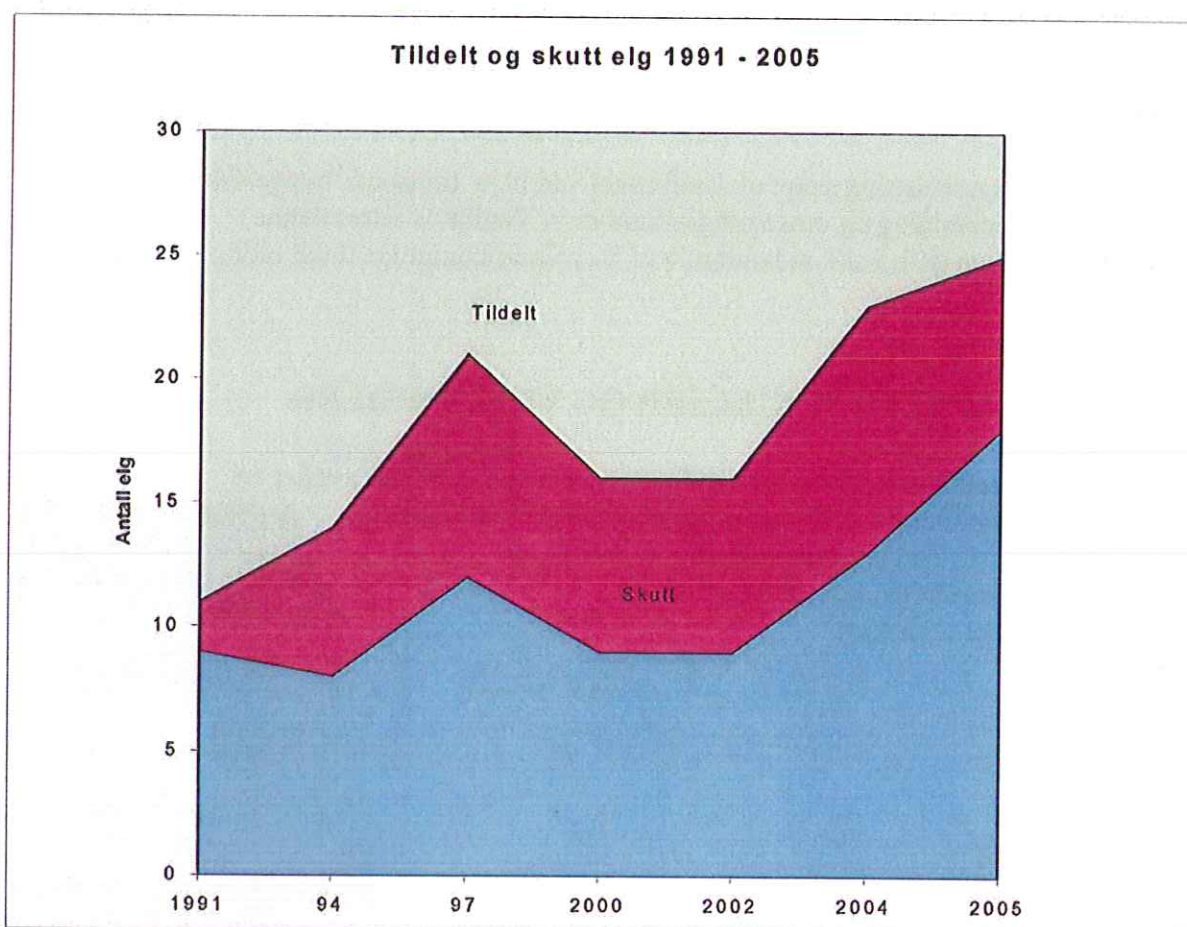
I mellomkrigstiden ble det åpnet for elgjakt i Vevelstad kommune, det var da kun rett til å ta ut enkelt dyr til "matauk" i indre deler av Visten. Elgstammen har siden den tid bygd seg opp, og i dag (2005) tildeles 25 dyr i Vevelstad. Forvaltninga er basert på 3-årsplaner som beskriver tildelt elg for de ulike valdene i en 3årsperiode. Det er planlagt en avskytning på 50% kalv.

Minstearealet for Vevelstad kommune er fastsatt av Fylkesmannen i Nordland:

Hamnøya:	3000 da
Øvrige kommune:	6000 da

Det er 9 jaktvald som blir administrert fra Vevelstad kommune. I tillegg er det deler av vald som fra Brønnøy og Vefsen kommune.

Figur 2. Tildeling og avskyting av elg i Vevelstad kommune 1991 – 2005

2.5. Verdiskaping og sysselsetting

Tabell 5. Verdiskaping og sysselsetting i jord- og skogbruk

	Brutto førstehånds produktverdi	Antall årsverk
Jordbruket	20 millioner kroner	56
Skogbruket	0,7 millioner kroner	3

Kilde: Landbrukskontoret

Verdiene er beregnet av landbrukskontoret ut i fra søknader om produksjonstilskudd og skogavgiftsregnskapet 2003. For jordbruket omfatter verdien summen av salgsinntekt av alle produkter fra bonden, som melk, kjøtt, egg, høy mv. For skogbruket er verdien summen av salg av tømmer og rundvirke til ved. Verdien av vedsalg er vanskelig å bedømme da det her ikke finnes god offentlig statistikk. Med kraftig stigende strømpriser har derimot flere satset mye på opparbeiding og salg av ved de siste to årene.

I tillegg kommer inntekter fra andre næringer med indirekte basis i jord- og skogbruk. Disse verdier kan vanskelig tallfestes, som verdien av jakt, fiske, utmark og landskap i forbindelse med rekreasjon og friluftsliv.

Sysselsettingen er for jordbruket sin del beregnet ut fra oppgitte årsverk på de forskjellige driftsenheter fra jordbrukstelingen 1999. For skogbruket er sysselsettingen vurdert ut i fra vanlige prestasjoner ved tømmerhogst, kulturarbeider m.v.

I tillegg kommer sysselsetting skapt av landbruket ved bl. a. transport, byggevirksomhet, verksteder, salg, veiledning og omsetningsarbeid m.v. Vanligvis settes denne multiplikatoreffekten til 1,5 slik at landbruket i Vevelstad kommune totalt bidrar med ca. 88 årsverk.

Kapittel 3. RAMMEBETINGELSER OG VIRKEMIDLER

Landbruket reguleres i stor grad gjennom lover, stortingsmeldinger, avtaler og økonomiske virkemidler. Det er dette rammeverket sammen med kommuneplanen som danner grunnlaget for utforming av kommunedelplan landbruk. I det følgende er de viktigste dokumentene kort omtalt.

3.1. Nasjonale dokumenter

Stortingsproposisjon nr. 8 (1992 – 1993) Landbruk i utvikling

Hovedstrategien er å skape et "robust" landbruk ved å skape et mer konkurransedyktig landbruk. Målsettingen er lavere kostnader, mindre avhengighet av statlige overføringer, sterkere markedsorientering, utvidelse av produktspekter og innføring av tilleggsnæringer slik at gårdsbruk får flere bein å stå på m.v.

Stortingsmelding nr. 29 (1996 – 1997) Regional planlegging og arealpolitikk

Omhandler den regionale planleggingen av arealpolitikken, og vurdering av Plan- og bygningsloven. I meldingen er det lagt vekt på samordning av politiske avveininger lokalt, regionalt og nasjonalt med planlegging i de ulike sektorer og forvaltningsnivå. Målet med planleggingen er en effektiv styring og utvikling, utbygging og vern innenfor rammene bærekraftig utvikling setter. På denne måten tas det hensyn til viktige fellesverdier og ulike gruppers levevilkår.

Stortingsmelding nr. 17 (1998 – 1999) Verdiskaping - og miljø – muligheter i skogsektoren

Inneholder tanker om en skogbrukspolitikk som skal styrke skogens bidrag til velferd for befolkningen, styrke en mer bærekraftig produksjon og gi mer levende bygder. Produktutvikling, verditilpassing, verdiøkning og løsning av miljøoppgaver vil søkes gjennomført. Skogbrukets rolle i klimasammenheng er understreket. En høy miljøprofil skal gi skogbruket konkurransefordeler. Det er kommunen som har førstelinjeansvaret for skogbrukspolitikken.

Stortingsmelding nr. 19 (1999 – 2000) Norsk landbruk og matproduksjon

Understreker at det er nødvendig å se hele næringskjeden for matproduksjon i sammenheng. Det er behov for å utvikle og utnytte kunnskap og kompetanse til å drive næring og skape verdier av naturressurser. Meldingen fokuserer på en gjennomgang av virkemiddelbruken i landbrukspolitikken med sikte på bedre målretting og forenkling av virkemiddelsystemet innenfor en helhetlig politikk. Meldingen fremhever behovet for sterkere engasjement og ansvar for miljøarbeidet, der både kommune og næringsutøver deltar mer aktivt.

Stortingsmelding nr. 19 (2001 – 2002) Nye oppgaver for lokaldemokratiet

Regjeringen mener at avgjørelser bør fattes så nært dem det angår som mulig. Kommunen er derfor det viktigste og sentrale organet for lokaldemokratiet. Kommunen får fra 2004 ansvar for juridiske og økonomiske virkemidler som krever lokalpolitisk skjønn. Statlige ordninger blir desentralisert til fylkesnivået.

Stortingsmelding nr. 15 (2003 – 2004) Rovvilt i norsk natur

Regjeringen foreslår i planen nye grep for å endre deler av dagens rovviltforvaltning. Meldingen omfatter rovviltartene gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Bestanden av jerv og ulv skal opprettholdes. For bjørn innføres etappemål i deler av landet, mens gaupebestanden skal økes.

Stortingsproposisjon nr 1 (2004 – 2005)

Regjeringa legger opp til en styrket og samlet strategi for å ta vare på viktige kulturlandskap og for å verne om dyrka og dyrkbar jord. Målet er å halvere den årlige omdisponeringen av verdifulle jordbruksarealer innen 2010.

3.2. Regionale dokumenter

Miljøprogram for landbruket i Nordland

I miljøprogram for landbruket i Nordland er det foretatt analyse og prioriteringer av miljø- utfordringene knyttet opp landbruket i fylket. Det er etablert tilskuddsordninger tilpasset enkelte av utfordringene som er kartlagt.

Virkemiddelordningene er generelle og kan gå til foretak som er berettiget produksjonstilskudd. Den største miljøutfordringen i landbruket i Nordland er knyttet til gjengroing av kulturlandskapet.

Næringsstrategier for landbruket i Nordland 2005 – 2008

Strategiene gir prioriteringer for hvordan BU-midlene skal bli brukt, for å styrke verdiskapingen i bygdene og på gårdsbrukene i Nordland. Omleggingene betyr forenklinger i regelverket, økte frihetsgrader i bruken av midlene og økt konkurranse om midlene.

Mål for bruken av BU-midlene i Nordland er å stimulere til videreutvikling og fornying av tradisjonelt landbruk, samt utvikling av ny næringsvirksomhet. Dette målet skal nås gjennom følgende fem strategier:

- Økt vektlegging av lønnsomhet
- Økt vektlegging av innovasjon /nyskaping
- Kompetanse og forskning /utvikling
- Likestilling og rekruttering
- Miljø

Fylkesplan for Nordland 2004 - 2007

Fylkesplanen er bygd opp rundt noen hovedtema. Fokusområder i planen er felles innsats for felles framtid, sterke Bo-, arbeids- og serviceregioner (BAS) og å ta i bruk potensialet langs kysten. Søkelyset settes på hva disse betyr for utviklingen av Nordlandssamfunnet og hvilke strategier som må velges for å best mulig fremme en ønsket utvikling. Fylkesplanen inneholder arealpolitiske retningslinjer som skal bidra til å sikre en helhetlig og bærekraftig utnyttelse av arealer og naturressurser i fylket. Fylkestinget i Nordland ønsker at Nordland skal bli et av de fremste miljøfylkene i Europa.

Utviklingsprogram for Nordland 2004 – 2007

Fylkesplanens målsettinger og strategier skal omsettes til handling gjennom tiltak prioritert i Utviklingsprogram Nordland. Utviklingsprogrammet rulleres årlig, noe som bidrar til et effektivt gjennomføringssystem. Programmet er utviklingssamarbeid som bygger på programsatsninger og partnerskapsavtaler.

3.3. Lokale dokumenter

Kommuneplan for Vevelstad kommune (Arealdel) 2002 – 2014

Kommuneplanen er sammen med økonomiplanen kommunens overordnede styringsdokument. Kommuneplanen inneholder utfordringer og langsiktige mål for de kommende 12 år. Arealdelen sikrer at arealbruk i kommunen bidrar til å nå de mål som er vedtatt for kommunens utvikling. Arealdelen viser områder der kommunen ønsker en spesiell planinnsats på kommunedelplan og detaljplannivå.

Et hovedmål for landbruket er å ta vare på jordbruksarealene og ta hensiktsmessige områder i bruk til nydyrking, beite og skogdrift. Dette skal gjøres gjennom arealplanlegging. Jordvern skal tillegges stor vekt på grunn av landets knapphet på produktive landbruksarealer. Ved utbygging skal man unngå å ta i bruk produktiv jord og beiteområder, samt bevare områder som er viktige for biologisk mangfold.

Strategisk næringsplan:

Prioritering av satsingsområder og bruk av næringsfondets ressurser.

Plan for fysisk aktivitet og naturopplevelser for skolene i Vevelstad.

Planen tar for seg å utnytte naturen i undervisningsopplegget samt fysisk aktivitet for alle skoleelever i Vevelstad.

3.4. Lover og forskrifter

De viktigste lovene for landbruksforvaltningen er jordloven, skogbruksloven og konsesjonsloven med tilhørende forskrifter. Mange tilgrensende lover er viktige som plan og bygningsloven, odelsloven, forurensingsloven, vannressursloven, lov om friluftsliv, viltlov og kulturminneloven. Alle gjeldende lover finnes på www.lovdata.no

3.5. Økonomiske virkemidler

Staten stiller til disposisjon flere økonomiske virkemidler for at landbruket skal nå de nasjonale økonomiske og miljømessige mål.

De viktigste økonomiske virkemidlene er:

- Produksjonstilskudd i jordbruket
- Regionalt miljøprogram (RMP)
- Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)
- Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK)
- Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer (SKPMR)
- Tilskudd til bygdeutvikling (BU-midler)

Ordningene avtales mellom staten og næringens organisasjoner ved de årlige jordbruksforhandlingene.

Kapittel 4. UTFORDRINGER, MÅL OG TILTAK

4.1. Arealforvaltning og lovsaksbehandling

Landbrukets produksjonsarealer er en forutsetning for å kunne produsere mat og trevirke. I tillegg leverer landbruket et vakkert kulturlandskap, sikrer det biologiske mangfoldet, sørger for jakt- og friluftsliv, m.v. Arealene er særs viktige for landbruksnæringa, men har også stor betydning for allmennheten.

Kommunen er planmyndighet og i kommuneplanens arealdel fastlegges arealdisponeringer. Kommuneplanens arealdel bør rulleres i etterkant av landbruksplanen slik at eventuelle signaler i denne planen kan fanges opp.

Kommunen som landbruksmyndighet har ansvaret for utøvelsen av Jordloven som omhandler bruk og vern av dyrka og dyrkbar jord. Loven gir regler om bruk og vern av arealressursene til gagn for samfunnet og de som har yrket sitt i landbruket. Den sier videre at dyrka jord ikke må brukes til formål som ikke tar sikte på jordbruksproduksjon. Dyrkbar jord må ikke disponeres slik at den ikke blir egnet til jordbruksproduksjon i framtida.

I Vevelstad kommune er det med unntak nesten bare grasproduksjon på landbruksarealene. Jordressursen er den viktigste og mest grunnleggende produksjonsfaktoren i landbruket, den er en knapphetsressurs som alle er pliktig til å ta et ansvar for.

Ved vurdering av bruk av dyrka og dyrkbar mark til andre formål enn landbruk sier Landbruksdepartementet at det er viktig å vurdere jordressurser og viktige kulturlandskapsområder og at dette bør sees i sammenheng.

Mål:

Vevelstad kommune ønsker å stimulere til et mangfold og levedyktige driftsenheter, hvor landbruksarealer holdes i hevd og vernes mot inngrep til andre formål

4.1.1 Arealdisponering

Kommunen skal holde en restriktiv linje med hensyn til jordvernet/dyrket jord, men skal ta hensyn til ønske om spredt bosetning og samfunnsinteresser av betydning.

Tiltak

- Ved fradeling av enkelttomter er det krav til at tomte ikke fører til driftsmessig ulempe for framtidig drift av gården.
- Fremtidig driftsmessig ulempe og jordvern skal også vektlegges ved bygging av kårbolig på landbrukseiendommen.
- Fradeling i tunsammenheng er ikke ønskelig.
- Dyrka jord som er i bruk i dag skal holdes i hevd. Dette skal kontrolleres og følges opp gjennom jordlovens § 8.
- Kommunen kan godta fradeling av tun og salg av restarealer til tilleggsjord hvor dette fører til ei driftsmessig god løsning. Dette anses å være samfunnsinteresser av stor vekt.
- Fradeling av tun/våningshus vurderes i hvert enkelt tilfelle, men det er ikke ønskelig med tomter større enn 10daa.

4.1.2 Omdisponering og deling i henhold til jordlov.

I enkeltvedtak mht omdisponering av dyrka og dyrkbare arealer skal kommunen søke å oppnå minst mulig dispensasjon fra kommunens arealdel, dvs. LNF – området.

Retningslinjer ved behandling av søknader:

Retningslinjene skal gi en mest mulig enhetlig, rasjonell og forutsigbar behandling av søknader om omdisponering og deling av dyrka og dyrkbar jord.

1. Ved avgjørelse av en omdisponeringssak skal det legges vekt på om en omdisponering fører til at arealet må antas tapt for fremtidig jordbruksproduksjon. Dette taler mot omdisponering. Også midlertidige omdisponeringer bør legges til de minst attraktive jordbruksarealene.
2. Dersom omdisponering skal finne sted skal de legges til de minst produktive arealene.
3. Hensynet til kulturlandskapet skal tillegges vekt ved avgjørelse. Med kulturlandskapet menes her mangfold i naturen, landskapsbilde samt kulturhistoriske verdier.

4.1.3 Bo - og driveplikt

Kommunen har avgjørelsesmyndighet i saker om bo- og driveplikt.

I konsesjonsloven og odelsloven heter det at den som overtar en landbrukseiendom etter odels- eller konsesjonsloven plikter å bosette seg på eiendommen innen ett år etter

overdragelsen og bo og drive den i fem år. Hovedbegrunnelsen for bo – og driveplikt er å sikre landbrukseiendommer av en viss størrelse i størst mulig grad eies, bebos og drives av eieren.

Retningslinjer ved behandling av søknader:

Retningslinjene skal følges og sikrer en rettferdig og forutsigbar saksbehandling av bo- og driveplikt saker.

1. For å sikre bosetting og hindre at eiendommer blir fritidseiendommer, skal søknader om fritak fra boplikten behandles svært strengt. Varig fritak fra boplikten skal normalt ikke gis. Søknad om fritak fra driveplikten innvilges normalt ikke.
2. Ved erverv av jord – og skogbrukseiendommer med et totalareal på over 200 dekar, eller det er mer enn 50 dekar fulldyrket, bør gis ikke fritak fra bo plikten.
3. Kommunen kan gi fritak for en periode i forhold til utdanningssituasjon og utbedring av bo - og driftsforhold. Dårlig husforhold er ikke alene grunn for fritak fra boplikten. Når det søkes om utsettelse med tilflytting skal saksbehandler innhente opplysninger om eiers plan for tilflytting og hvordan eiendommen skal drives frem til tilflytting. Utsettelse gis normalt ikke ut over 3 år.
4. Kommunen ønsker å opprettholde bo – og driveplikt i områder hvor det er tilgang til offentlig kommunikasjon.
5. Sameier på landbrukseiendommer bør unngås.
6. Driveplikten kan oppfylles ved bortleie av jordbruksarealene i minst 10 år. Slik driveplikt er betinget av at leieavtale er skriftlig og at den fører til driftsmessige gode løsninger. (J.fr. konsesjonsloven). Kommunen skal være positiv til å innvilge konsesjon på driftsavtaler som er lengre enn 10 år.

Personlig boplikt: Kommunen ønsker å håndheve den personlige boplikten ved erverv av fast eiendom.

4.1.4 Konsesjon

Ved innvilging av konsesjon på landbrukseiendom er hovedregelen at det settes villkår at eiendommen skal bebos og drives.

Konsesjon ved tilleggsjord, retningslinjer ved behandling av søknader:

1. Ved erverv av tilleggsjord skal kommunen ta hensyn til om at ervervet gir en driftsmessig god løsning. Fergesamband mellom hovedbruk og tilleggsjord anses ikke som driftsmessig god løsning.
2. Landbrukseiendommer med mer enn 100 daa fulldyrka jord eller med et totalareal på mer enn 250 dekar bør opprettholdes som selvstendig enhet.
3. Ved kjøp av tilleggsjord skal kommunen sette som vilkår at det gjennomføres bruksnummersammenføring.

4.1.5 Friluftsliv og rekreasjon

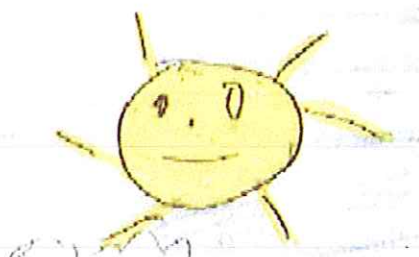
Vevelstad har mange flotte og attraktive naturområder. Store sammenhengende skog og fjellområder med mye uberørt natur. Størstedelen av disse områdene utredes for vern, Lomsdal-Visten Nasjonalpark. Det er også flere vann som utnyttes til fritidsfiske, og store

områder både til småviltjakt og storviltjakt. Lavereliggende arealer og spesielt skogområder i tilknytning til dyrket mark kan by på høg opplevelsesverdi. Lange kantsoner og variert terreng med forskjellig bruk og innhold av arealene gir spesielle kvaliteter. Slike områder blir gjerne verdsatt som kulturlandskap av høy verdi.

I nærheten av større boligområder er behovet stort for å ta seg en tur rett ut i marka. I slike nærfriluftsområder er det viktig at forholdene legges til rette for enkel og rask tilgjengelighet av ønskede arealer.

Interessen for friluftsliv og rekreasjon stiger. Flere ønsker å ferdes etter merka turstier og gangveger. Skilta og merka traseer gjør at folk vet hvor de ferdes i terrenget. De ønsker seg også attraksjoner underveis, som kulturminner, hvileplasser, spesielle severdigheter, informasjon om natur- og miljøforhold m.v. Nærturområdet i Vevelstad sentrum har fått skilta og merka turstier, men mange står igjen. Informasjonsplakater er det få av.

Kommunen bør arbeide for at områder nær bebyggelse blir bedre tilgjengelig for allmennheten. Arbeidet ute i terrenget med skilting, merking og enklere tiltak i marka bør utføres av frivillige organisasjoner. Ugifter til materiell søkes dekket gjennom offentlige tilskuddsmidler, fra staten, fylkeskommunen eller landbruksmidler fra jordbruksavtalen. Dette samspillet mellom frivillig innsats og offentlig tilrettelegging har fungert meget godt med god utnyttelse av beskjedne midler.

Mål:

Bidra til et aktivt friluftsliv i kommunen som er forenlig med landbruket og reindriftens bruk av områder.

Tiltak

- Opprettholde og videreutvikle samarbeidet med frivillige organisasjoner for utførelse av skilting og merking av skiløyper og turstier.
- I samarbeid med prosessen for Lomsdal-Visten nasjonalpark få utarbeidet et turkart.
- Kommunen bør holde en tett dialog med gårdbrukere som opplever allmennhetens rettigheter som uforenelig med den drifta som er på gården. Kommunen kan stenge områder for kortere perioder under beiteslipp, kommunens vedtak må stadfestes av Fylkesmannen i Nordland. Slike vedtak skal gjøre allment kjent.
- Båndtvang ved ferdsel i beiteområder fra 1.april til 30.september.

4.2. Næringsutvikling

Utviklingen av landbruket er i stor grad påvirket av eksterne forhold og landbruksnæringa har i lengre tid vært i sterk omstilling.

Regjeringen signaliserer nå en politikk for å utvikle **fremtidsrettede bruk** som kan sikre **bedre inntjening** for dem som fullt ut ønsker å leve av gårdsdriften. Det støttes økonomisk opp om tradisjonelt jord- og skogbruk og etablering av nye næringer knyttet til gårdsdrifta.

4.2.1. Tradisjonelt jordbruk

Tradisjonelt jordbruk er bærebjelken i landbruket i Vevelstad kommune. For majoriteten av gårdsbrukene i Vevelstad kommune er det vanlig at det er både husdyr og planteproduksjon på bruket.

Husdyrproduksjon

Som tidligere nevnt i kapittel 2 har det vært en svak nedgang i antall husdyrprodusenter i kommunen. Denne nedgangen i Vevelstad er ikke eget for Vevelstad, dette er et resultat av den sentrale landbrukspolitikken som har vært ført. Nå signaliseres det ønske om å reversere denne utviklingen og det er ønskelig med mer husdyrproduksjon. Krav til effektivitet og lønnsomhet, krav til arbeidstid og fritid, krav til faglig og sosialt nettverk tvinger frem en endring av drifta. De tradisjonelle familiebrukene vil derfor bli mindre vanlige. Utviklingen går i retning av forskjellige samarbeidsløsninger både innen mjølkeproduksjon og kjøttproduksjon.

Det er mange positive effekter av å ha et aktivt husdyrmiljø i tillegg til at det er en viktig næringsveg. Produksjonen skaper ringvirkninger i form av verdiskapning og sysselsetting som omsetningsarbeid, tjenesteyting, verksted, transport m.v. Husdyrproduksjon er også positivt for miljøet fordi grovføretende dyr bidrar til grasproduksjon som er den beste produksjonsformen for å hindre arealavgrensning. I tillegg er grasproduksjon og tilførsel av husdyrgjødsel (bondens gull) positivt for jordstruktur og fruktbarhet.

Ved flere anledninger er det pekt på at allmennheten setter stor pris på å bo landlig og at det er en positiv kvalitet å se og oppleve husdyr ute i nærmiljøet. Husdyrproduksjonen bidrar videre til beitedyr som hindrer gjengroing av kulturlandskapet.

De fleste driftsbygninger innen mjølkeproduksjon trenger renovering og holder i dag ikke mål i henhold til Forskrift for hold av storfe. Det gjelder forhold som plass til kalver, sluse for veterinær, oppstalling av ungdyr m.v.

Det har også de senere år fra år 2000 vært gitt støtte til kjøp av statlige melkekvoter med et positivt resultat for melkebrukene. Dette er med på å øke produksjonen for bedre økonomi på det enkelte melkebruk, samt at det har ringvirkninger på transport og samferdsel.

Kommunen har mange positive effekter av å ha et aktivt husdyrmiljø, og utfordringen blir å stimulere produsentene til å fortsette slik at en unngår en rasing av produsentmiljøet.

Mål:

Bidra til å øke husdyrproduksjonen i Vevelstad kommune.

Tiltak:

- Informere bredere om økonomisk støtte som kan gis til utvikling av tradisjonelt husdyrbruk
- Optimal bruk av tilskudd til tradisjonell husdyrproduksjon.

- Arrangere fakturer med samarbeid som tema innen 2008.
- Påvirke slik at flere får skriftlige leiekontrakter på jordleie.
- Gi støtte til kjøp av statlige og private melkevoter.
- Beholde en god landbruksvikarordning.

4.2.2. Tilleggsnæringer

Det satses både sentralt og lokalt på at landbruket skal skaffe seg "flere ben å stå på". Tilleggsnæringer skal ta utgangspunkt i gården som en ressurs og skal bidra til inntekt på gården. Det viktigste ved etablering av ny næring er at gårdbrukeren tar utgangspunkt i egne interesser og ressurser.

Småskala matproduksjon

Forbrukerne av landbruksproduktene ønsker et reelt mangfold, lokal produsert mat, bredere utvalg og bedre kvalitet på det som kjøpes. Produsenter er opptatt av å kunne produsere mat i liten skala for å selge direkte til forbruker. Småskala matproduksjon vil kunne være et bidrag for å styrke næringsinntekten til utøveren, samtidig som forbrukeren får bedre kjennskap til hvor og hvordan maten blir produsert. Dette er positivt for både produsenter og forbrukere av varene.

Et regelverk med mange og til dels "tunge" krav har gjort det vanskelig for nyetablering av småskala matproduksjon. Mattilsynet arbeider for å redusere byråkratiske "flaskehals" slik at næringsutøveren lettere kan komme i gang med sitt prosjekt.

Mål:

Bidra til at næringsutøverne kan starte opp med småskala matproduksjon.

Tiltak

- Optimal bruk av tilskuddmidler til etablering av småskala næringsmiddelproduksjon
- Organisere fagdag i Vevelstad kommune med fokus på regelverk, ideer og finansiering av prosjekter.

Gårdsturisme og grønn omsorg

Et satsingsområde i landbruket er å kunne invitere allmennheten "Inn på Tunet". Begrepet er et samlebegrep for landbruket som vertskap for skole/barnehage, besøksgård, fosterhjems plass, psykiatriske plasseringer m.v. For interesserte gårdbrukere kan et slikt tilbud representere en inntektskilde, samtidig som barn og unge får nye opplevelser fra et kanskje fra før ukjent miljø.

Samfunnet har i økende grad behov for alternative tilbud for barn, unge og voksne. Det kan være skoletrøtt ungdom, lettere psykiatriske pasienter eller lett funksjonshemmede pasienter. De krever et tilbud som gir følelsen av å mestre, følelsen av å være nyttig, å ha gjort noe fysisk med kroppen slik at de kan bli slitne på en sunn måte. Det er godt dokumentert at mange i denne gruppen har stor positiv effekt av å kunne tilbringe noe tid på en gård. Der har de anledning til å jobbe med dyr, får fornuftige arbeidsoppgaver m.v. Dette har i mange tilfeller så

stor effekt at for eksempel psykisk syke pasienter kan vende tilbake til et normalt liv igjen.

Bonden har ressursene som kreves i den vanlige drifta av gården. Han kan tilby kontakt med dyr, arbeid som passer for den enkelt, en bygning som kan nyttes til bespisning m.v. Det er ikke krav til at bøndene har noen form for tilleggsutdanning for å drive "Inn på TUNET" tilbud. Ofte har gårdbrukeren utdanning i tillegg, for eksempel lærerutdanning eller er fysioterapeut. Dette er egenskaper som kommer godt med. Det er viktig at det ved behov etableres et tett samarbeid med brukeren av tjenesten, slik at gårdbrukeren er i stand til å takle ulike situasjoner.

Mål:

"Inn på TUNET - Grønn omsorg" skal bedre etableres i Vevelstad kommune.

Tiltak

- Arrangere fagdag med tema om Grønn omsorg med inviterte foredragsholdere.
- Danne en prosjektgruppe i kommunen som skal jobbe med:
  - hvilke behov har regionen/naboregioner
  - hva kan landbruksnæringa tilby
  - hvor mye koster denne typen tjenester
  - arrangere møter for tilbydere og brukere
- Bruke tilskuddmidler optimalt som stimulerer til "Inn på TUNET" og Grønn omsorg tilbud.

Bruk av utrangerte driftsbygninger i landbruket

De kystnære små enhetene med "røde driftsbygninger" i Nordland gir fylket et særpreg. Utviklingen av landbruket bidrar til at disse bygningene i stadig større grad blir stående ubrukt. Bygningene er verdifulle og bør tas vare på. En alternativ bruk av driftsbygningene sikrer inntekt for eier og bidrar dermed til økt interesse for vedlikehold av bygningen. På den måten forringes heller ikke kulturlandskapet.

Mål:

Bidra til en lønnsom alternativ bruk av driftsbygninger som ikke lenger nyttes til tradisjonell landbruksvirksomhet.

Tiltak

- Arrangere møte med tema "Alternativ bruk av driftsbygningen" innen 2008.
- Optimal bruk av økonomiske virkemidler for tilleggsnæring i landbruket.

4.2.3. Økologisk jordbruk

Det er en politisk målsetting om at 10 % av totalt jordbruksareal i Norge skal dyrkes økologisk innen 2010. Fylkesmannen i Nordland har ansvar for utarbeidelse og oppfølging av fylkesvise handlingsplaner, koordinerer innsatsen i eget fylke og fordeler midler til konkrete tiltak.

Ved utgangen av 2003 var det 3,7 % av jordbruksarealet i Norge som ble dyrket økologisk. I Vevelstad har tallet vært stabilt i underkant av 10% de siste år. De nasjonale målene er i så måte nådd, men økologisk landbruk kan være ei økonomisk nisje for flere gårdbrukere dersom flere vil satse.

Det gjøres en rekke grep for å informere og veilede om økologisk produksjon. Som prosjekter kan nevnes "økt salg av økoprodukter", "øko-grønnt på frammasj i Midt-Norge" samt stiftelsen "ØkoPomorka"

Mål:

Bidra til at økologisk produksjon i Vevelstad kommune er i tråd med nasjonale mål.

Tiltak

- Informere om økologisk landbruksproduksjon og om nettverket som finnes i tilknytning til produksjonsformen.

4.2.4. Rekruttering til landbruket

Landbruket trenger unge krefter som har tro på og vilje til å satse på landbruket som næring. I en lengre periode har næringa vært preget av pessimisme og liten investeringsvilje. Den viktigste årsaken til at de unge odelsberettigede er skeptiske, er at landbruket generelt sett har dårlig lønnsomhet. Det stilles også større krav til lønn, fritid, faglig og sosialt nettverk enn tidligere.

I Vevelstad er det "friske pust" blant den yngre generasjonen og denne entusiasmen er den viktigste bidragsyteren for at også andre skal satse på næringa. Videre har det skjedd endringer i eiendomspolitikken, som gjør det enklere for nye krefter å komme inn i landbruket. Nye krefter er positivt for landbruket. Det er en landbrukspolitisk målsetting å satse på rekruttering og statlige virkemidler skal bidra til å stimulere til overdragelse og investering på landbrukseiendommen.

Mål:

Bidra til at unge brukere skal overta landbrukseiendommer for å drive dem selv.

Tiltak

- Holdningsskapende arbeid ovenfor skole gjennom "elevens valg".
- Holdningsskapende arbeid ovenfor "foreldregenerasjonen".
- Optimal bruk av økonomiske virkemidler som skal stimulere unge brukere ved generasjonsskifte.
- Lage en informasjonsfolder innen 2008 om kommunens landbruksforvaltning, som rutinemessig sendes nye og potensielle brukere.

4.2.5. Skogbruk

Skogbruket er en konkurranseutsatt næring hvor prisene på verdensmarkedet er avgjørende for tømmerprisene her hjemme. Tilbud og etterspørsel av tømmer på det internasjonale marked danner grunnlaget for prisene. Det er få eller ingen restriksjoner for kjøp og salg av tømmer, trelast og treforedlingsprodukter over landegrensene. Prisene svinger derfor etter konjunktorene i markedet og verdien av den norske krona i forhold til utenlands valuta.

De siste 10 årene har lønnsomheten i skogbruket blitt sterkt redusert med et prisfall i nominelle kroner på over 50 kroner pr. kubikkmeter. Bytteverdien i forhold til andre varer er dermed halvert. Resultatet er lavere tømmerhogst og mindre investeringer i skogkultur, veger og driftsapparat. I år er det blitt en etterlengtet liten prisoppgang på tømmeret som kan gi håp om fornyet optimisme i næringen.

Investerings- og driftstilskudd fra Staten har også blitt kraftig redusert de siste 10 år. Dette gjelder alle tilskudd, som tilskudd til skogkultur, veger, skogbruksplaner, tynning, drift i vanskelig terreng m.v.

Foryngelse og stell av skog

Innsatsen i skogkulturarbeider som markberedning, planting og ungsogpleie er meget langsiktige investeringer som først gir utbytte om 50 til 100 år. Oppgaven er svært viktig da disse investeringer sikrer skogressurser av høy kvalitet når oljealderen tar slutt. De siste 10 årene har innsatsen i Vevelstad som på landsbasis gått kraftig ned på grunn av svakere rammebetingelser fra Staten, dårligere lønnsomhet i skogbruket og på grunn av at store skogbruksområder er bannlagt for vern i Vistenfjorden.

Mål:

Bidra til at det blir utført planting, ungsogpleie, markberedning og stammekvisting på minst 100 dekar i året.

Tiltak:

- Prioritere bruken av tilskuddsmidler på planting, ungsogpleie, markberedning, stammekvisting og råtebehandling.

Tømmerhogst

Tømmerprisen er den faktoren som har størst betydning for avvirkningskvantumet. Tømmerprisen har hatt en negativ utvikling de siste 10 år. Innenfor visse rammer er skogeier selv beslutningstager for når og hvor avvirkningen skal gjøres på eiendommen.

Hogsten skal utføres etter standardene i "Levende Skog". Det vil her si at avvirkningsmulighetene skal utnyttes innenfor de rammer hensynet til økonomi, biologisk mangfold og andre miljøverdier setter. Valg av hogstform og gjennomføringen av hogsten skal tilpasses forholdene på stedet, slik at områdets miljøkvaliteter bevares.

Mål:

Bidra til at planlegging skal gi et bedre driftsresultat.

Tiltak

- Utarbeide nye skogbruksplaner for Vevelstad kommune.
- Oppmuntre til oppstart av videreforedling i større grad enn den som er i dag. (lafting og lokal foredling)

Skogsveger

I Vevelstad kommune er det kun private gårdsveger som mange steder benyttes til tømmertransport. Vegeierne har plikt til å utføre nødvendig vedlikehold på veger som det er gitt statsbidrag til. Vedlikeholdet består hovedsakelig av høvling, grusing og kantklipping.

Veger med for lav standard i forhold til dagens krav trenger opprusting. Behovet for nye veger er økende da flere plantefelt er veiløse og trenger pleie og uthogst.

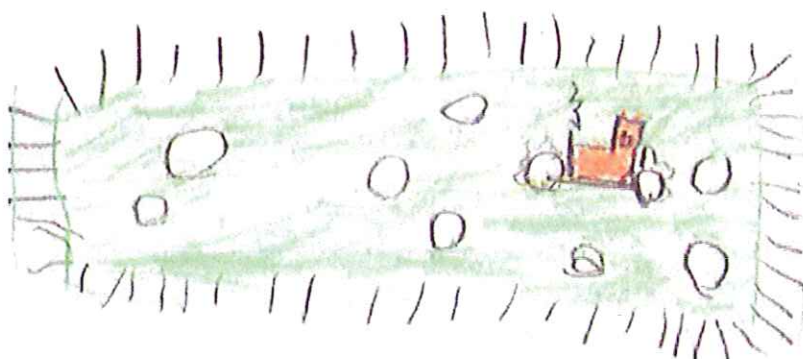
Mål:

Bidra til at opprettelse av nye skogsveier eller eventuelt andre løsninger gir en god helhetsløsning.

Tiltak:

- Gi tilskudd til bygging og opprusting av skogsveier eller eventuelt andre løsninger som er mer økonomiske.

4.3. Miljøinnsats i landbruket – Tiltaksstrategier

Det har de senere år vært rettet en større fokus mot miljøinnsats i landbruket. Intensjonene med dette arbeidet er å synliggjøre den miljøinnsatsen landbruket utfører ovenfor resten av samfunnet samt å legge til rette for et bedre miljøarbeid helt ned til foretaksnivå. Kommunal landbruksforvaltning forvalter tilskuddsordninger som bidrar til økt miljøinnsats og redusert forurensning fra landbruket.

I behandling av St.meld.nr. 19 (2001 – 2002) Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå, vedtok stortinget at en rekke oppgaver innen landbruksforvaltningen skal overføres til kommunene.

I jordbruksoppgjøret 2003 ble det bestemt å innføre nasjonalt miljøprogram fra 2004 og regionale miljøprogram fra 2004 og regionale miljøprogram i hvert enkelt fylke fra 2005.

Innføring av miljøprogram og overføring av oppgaver til kommunene har medført endringer på alle forvaltningsnivå. Det skal være bedre samspill mellom alle forvaltningsnivå og virkemidlene skal målrettes bedre. Slik er det nye systemet:

- Nasjonalt miljøprogram – Statens landbruksforvaltning
- Regionalt miljøprogram – Fylkesmannen i Nordland
- Kommunale tiltaksstrategier - Vevelstad kommune
- Miljøplan på det enkelte gårdsbruk.

Mål:

Kommunen skal være offensiv bidragsyter til økt miljøinnsats i landbruket i Vevelstad kommune.

Tiltak:

- Veilede slik at flest mulige foretak som ønsker det får utarbeidet miljøplan trinn 2.
- Oppmuntre til miljøprosjekter gjennom økonomiske virkemidler.

4.3.1. Jordbruket.

Jordbruket i Vevelstad kommune er beskrevet i kapittel 2.2. Utviklingen har gått i retning av færre og større bruk fra 1989 til 2005, tallet på husdyr har også hatt en svak økning. Antall dekar innmark som benyttes i 2005 er merkbart større enn tidligere benyttet med nesten 10.000 dekar. Grunnen til dette er at gårdbrukere nå i større grad utnytter ressursene i innmarksbeitene, samt innføring av "mosjonsparagrafen" hos storfe. Dette har stor innvirkning på utviklingen av beitelandskapet i kommunen.

Kulturlandskap

Kulturlandskap er i videste forstand alt menneskepåvirkta landskap, som omfatter nesten hele landet. I dagligtale mener vi landbrukets kulturlandskap, og i praksis gammelt kulturlandskap.

Vevelstad kommune har vært påvirket av menneskelig aktivitet gjennom flere tusen år og er i stadig endring avhengig av hvordan landskapet nyttes. Trolig har endringene fra 1960 til i dag vært større enn endringene fra 1850 til 1960, som igjen var mye større enn endringene fra 1550 til 1850.

Kulturlandskapet er en viktig del av vår kulturarv og representerer store kulturverdier. Et godt ivaretatt kulturlandskap representerer en verdi for landbruksnæringa, men er også en svært viktig trivselsfaktor for allmennheten. Landbruket i Vevelstad er den største forvalteren av kulturlandskapet vi omgir oss med. I tillegg til å produsere mat skaper kulturlandskapet miljøgoder som kommer samfunnet til gode.

Biologisk mangfold

Biologisk mangfold er et uttrykk for variasjon og mangfoldet av planter og dyr i naturen. Det er i hovedsak tre nivåer av biologisk mangfold: mangfold i naturtyper, mangfold av arter og genetisk mangfold.

Biologiske verdier i kulturlandskapet er betinget av bosetting og aktiv jordbruksproduksjon. I naturen er endringene raske og bevaring av verdier i biologisk mangfold er betinget av at landskapet holdes i hevd. Biologisk mangfold er skapt av lang kontinuitet i drift, kalkrik berggrunn, ekstensiv drift og stor lokal økologisk variasjon. Av aktiv jordbruksproduksjon er det dyrehold som gir de aller fleste biologiske kulturlandskapsverdiene, og da spesielt storfe.

Vi har i løpet av de siste femti årene gått fra en situasjon med stort biologisk mangfold på ekstensivt drevet jordbruksareal til en situasjon med lite mangfold på det intensivt drevne jordbruksarealet. I det intensivt drevne jordbrukslandskapet er det biologiske mangfoldet først og fremst knyttet til kantsoner og restarealer. (SLF 2003)

Ivaretagelse av biologisk mangfold avhenger av grunneier, som ofte også har andre , økonomiske mål. Produsere mest mulig ut fra gitte forutsetninger. Planter som blir karakterisert som viktige for biologisk mangfold blir ofte sett på som ugras.

Det er foretatt registreringer av verdifulle kulturlandskap i Vevelstad kommune. Her er blant annet Andalen, Høyholm, Vistnesodden og Bønå beskrevet. Kommunen har også gjennomført registreringer av biologisk mangfold i kommunen som prosjekt gjennom tilskuddsmidler.

Gjengroing

Som de fleste kommunene i Norge er det også preg av gjengroing av landbruksarealer i Vevelstad kommune. Det kan være flere årsaker til at arealer gror igjen. Intensivt jordbruk med 0-beite og lite utnytting av nære beitearealer, varmere klima og en lavere utnyttelse av "kratt" og småved til brennsel. Tidligere ble også mye av vinterforet til dyra hentet i utmarka. Særlig gode landbruksarealer inn gjennom Vistenfjorden er i ferd med å gro helt igjen.

Utmarksbeitene og fjellarealene i Vevelstad utnyttes av rein på vinteren og av sau og rein til beiting på sommerhalvåret. Det har også vært en tendens til at flere utnytter utmarksbeiter også til storfe de senere år. I tillegg til Jillen/Njarke reinbeitedistrikt som omfatter hele kommunen og nabokommunene Brønnøysund, Grane og Vefsn er det registrert 2 beitelag i kommunen; Andalsvågen beitelag og Ytre Vevelstad beitelag.

Opprettholdelsen av et åpent kulturlandskap har stor betydning for rekreasjon og friluftsliv og ikke minst som et attraktivt landskap.

Kulturminner

Det er mange spor etter menneskelig aktivitet opp gjennom tidene i Vevelstad kommune. Hellerisninger, gravhauger, kullgroper, tufter etter gamle bygninger samt "nyere" bygg som var en naturlig del av landbruksdrifta er viktig å bevare for etterslekten.

Noen kulturminner er automatisk fredet gjennom kulturminneloven. Dette gjelder alle:

- Kulturminner eldre enn 1537
- Bygninger eldre enn 1650
- Samiske kulturminner eldre enn 100 år
- Skipsfunn eldre enn 100år

Bygninger og anlegg fra nyere tid og større kulturmiljøer kan fredes ved spesielt vedtak.

I heftet "Funn og fornminner i Nordland nr 5" beskrives en rekke funn som er blitt registrert over store deler av Vevelstad kommune etter topografiskarknologisk registrering i 1980. Det er imidlertid bare 79 km² av kommunens 530 km² som er registrert.

Bygninger

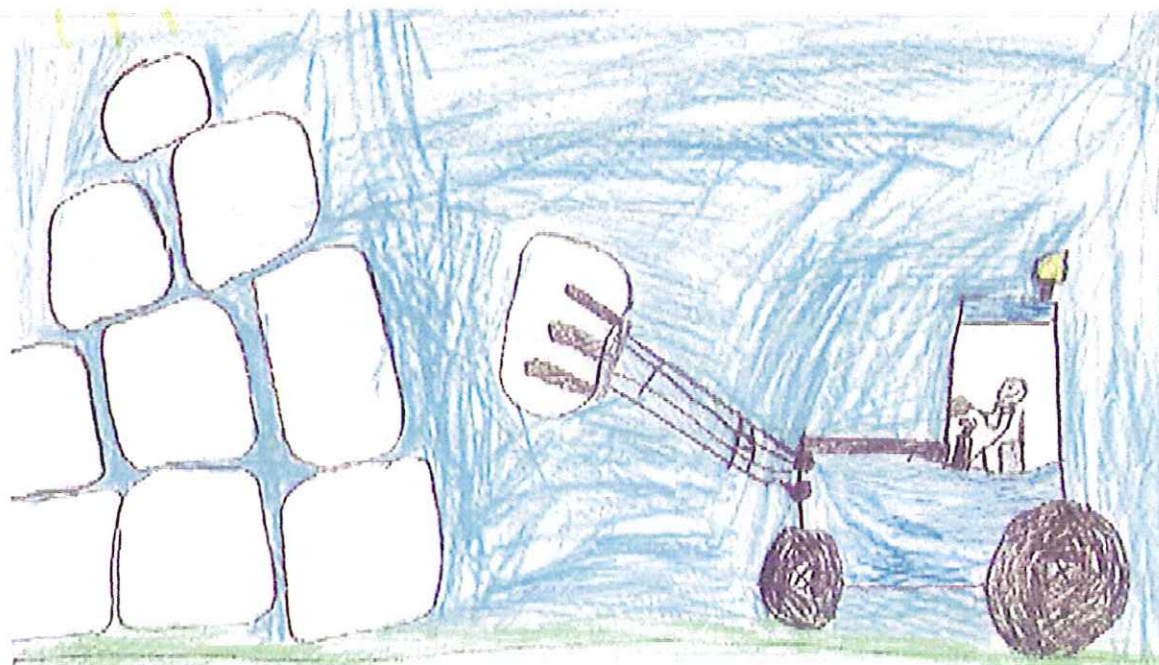
Gamle hus og bygninger er en viktig del av kulturarven. De forteller om levekår, dagligliv, håndverk og materialkunnskap. Det er derfor viktig at vedlikehold og utbedring blir utført slik at kunnskap og opplevelsesverdiene ikke går tapt.

Før hadde en flere typer husdyr på samme gård og ofte hadde disse hver sin bygning. Et gårdsbruk hadde derfor ofte mange bygninger. I dagens landbruksproduksjon er det mer spesialisert slik at en vanligvis har bare en type produksjon.

Det er flere bygninger i Vevelstad kommune med lokalhistorisk verdi som står og forfaller. Dette gjelder både driftsbygninger og våningshus. De fleste bygningene har mistet sin opprinnelige funksjon, men er fortsatt en bidragsyter til et variert kulturlandskap.

Rundballer

Stadig flere gårdsbruk benytter rundballer som driftsmåte i stedet eller i tillegg til ordinær silo. Derfor vil også rundballer være med på å prege kulturlandskapet i Vevelstad kommune.

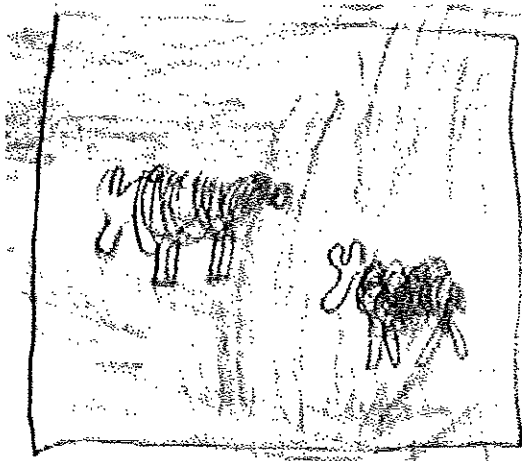
På grunn av RV 17 "Kystriksveien" er det mange turister som enten besøker eller kjører i gjennom Vevelstad kommune. Det vil sannsynlig ikke bli noe mindre turisttrafikk i kommunen med den økte turistsatsingen på Helgeland de kommende år.

Mange opplever dessverre den måten rundballer preger landskapet på som negativt, både med hensyn til lukt og estetikk, men også med hensyn til avrenning til vann og vassdrag. Kommunen ønsker derfor å prioritere tiltak som ivaretar hensiktsmessig lagring av rundballer både med hensyn til estetikk og avrenning.

Gjerder og gjerdehold.

Gjerdehold er en nødvendighet for å kunne holde beitedyr innenfor på områder både på innmark og utmark og derfor kunne opprettholde et åpent beitelandskap. Mange gjerder i Vevelstad kommune er ikke i bruk og blir derfor heller ikke vedlikeholdt. Slike gjerder medfører en stor fare for skade ikke bare på ville dyr som ferdes i området, men også for husdyr og mennesker.

Piggtråd var tidligere en ressurs som var billig og effektivt for holde beitedyr på plass. Det finnes mange kilometer med piggtrådgjerder i Vevelstad dette er gjerder som både er i bruk i dag og som er falt ned. Med hjemmel i lov om dyrevern av 20. desember 1974 nr. 73 § 29 har kommunen anledning til å sette forbud mot bruk av piggtrådgjerder i kommunen.

Det finnes også flere midlertidige gjerder i Vevelstad. Dette gjelder det meste av strømgjerder med strømtråd/band. Gjerdene kan være satt opp i forbindelse med samling av dyr

og/eller i forbindelse med beiting av områder hvor det ikke ønskes permanente gjerder. Utenom beiteperiodene/samling kan disse gjerdene påføre andre dyr unødvendig skade.

Mål:

Vevelstad kommune skal opprettholde et variert kulturlandskap i hele kommunen.

Tiltak:

- Gi tilskudd til rydding av gammel kulturmark særlig for områder som er viktig for allmennheten.
- Oppmuntre til beiting i utmark gjennom beitelagene/organisert beitebruk.
- Gi tilskudd for å restaurere eller etablere levesteder for planter og dyr og fremme biologisk mangfold. Slik som: Istandsetting, etablering og skjøtsel av kantsoner i tilknytning til åker, stier og vassdrag, Etablering eller utbedring av mindre damanlegg, Gjenåpning av bekker og grøfter.
- Rydding av vegetasjon i tilknytning til kulturminner.
- Gi tilskudd til mindre utvendige restaurering av gamle bygninger som er viktig for et helhetlig gårdsmiljø og det lokale kulturlandskapet.
- Gi tilskudd til etablering av hensiktsmessige lagringsplasser for rundballer.
- Aktiv bruk av tilskuddsmidler for å vedlikeholde gjerder som fremmer beiting.
- Fremme sak for kommunestyret om forbud mot piggtråd i gjerder i hele kommunen (2006) og fjerning av piggtråd i gjerder innen utgangen av 2009.
- Midlertidige gjerder tas ned utenom beitesesongen/samling.
- Gi tilskudd til prosjekter som fremmer tilgjengelighet og opplevelseskvalitet.

4.3.2. Skogbruket

Skogbruket i Vevelstad kommune er beskrevet i landbruksplanens kapittel 2.3. Utviklingen i skogbruket i Vevelstad kommune har vært i negativ retning for uttak av tømmer de siste år. Mye av skogressursene i Vevelstad kommune ligger innenfor utredningsgrensen for vern i Lomsdal-Visten nasjonalpark (2006), det er uvisst i hvilken grad disse ressursene kan utnyttes i framtiden. Mye av skogressursene ligger også slik til at det er vanskelig å komme til for hogst og få fraktet tømmeret ut på en økonomisk måte (etter dagens standarder).

Slik det er nevnt i kapittel 2.3 er det flere områder som trenger innsats i skogbruket:

- Det er mange plantefelt i kommunen som trenger pleie.
- Det er også behov for foryngelse av uthogde skogsområder.
- Det er behov for å få fraktet tømmer ut av veiløse områder på en økonomisk måte.

Mål:

Ivareta et bærekraftig næring med vekt på de biologiske verdiene i skogmiljøet.

Tiltak:

- Gi tilskudd til ungskogspleie.
- Oppfordre til lokal videreforedling av skogprodukter
- Oppfordre til utvikling av nye produkter.
- Gi tilskudd til skogplanting i uthogde skogområder.
- Gi tilskudd til løsninger for utfrakting av tømmer.
- Gi tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregisteringer.

Vedlegg 1. Ansvarsliste for tiltak beskrevet i landbruksplanen.

Punkt	Tiltak	Ansvarlig	Når
4.1	Arealforvaltning og lovsaksbehandling	Landbrukskontoret	-
4.2.1.	Tradisjonelt jordbruk	Landbrukskontoret og Vevelstad Bondelag	-
4.2.2.	Tilleggsnæringer	Landbrukskontoret og Vevelstad Bondelag	-
4.2.3.	Økologisk landbruk	Landbrukskontoret	-
4.2.4.	Rekruttering til landbruket	Landbrukskontoret og Vevelstad Bondelag	-
4.2.5.	Skogbruk	Landbrukskontoret	-
4.3	Miljøinnsats i landbruket – Tiltaksstrategier.	Landbrukskontoret	-

Vedlegg 2. Kildehenvisning.

- Stortingsproposisjon nr. 8 (1992 – 1993) Landbruk i utvikling
- Stortingsmelding nr. 29 (1996 – 1997) Regional planlegging og arealpolitikk
- Stortingsmelding nr. 19 (1999 – 2000) Norsk landbruk og matproduksjon
- Næringsstrategier for landbruket i Nordland 2005 – 2008
- Fylkesplan for Nordland 2004 – 2007
- Småskala matforedling i Nordland, Informasjonsblad for småskala matprodusenter i Nordland - Nr 9. juni 2003.
- Landbruksplan for Sømna kommune
- Landbruksplan for Vefsn kommune
- Statens landbruksforvaltning (2004). Nasjonalt miljøprogram. Nasjonale prioriteringer og virkemidler i jordbrukets miljøinnsats.
- Austvik Toril og Hellem Åsa: Miljøprogram for landbruket i Nordland
- Miljøplan, Fokus på egne verdier. Særtrykk av artikkelserie i Norden 2003. Utgitt av Fylkesmannen i Nordland.
- Statens landbruksforvaltning (2003): Temahefte, Miljøtiltak i jordbruket.
- Lokale tiltaksstrategier, Rana kommune. 2005 – 2008.
- Tiltaksstrategier for Sømna kommune
- Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstelling
- Statens landbruksforvaltning. Antallstatistikk.
- Muntlige kilder.